

NASJONALE RETNINGSLINJER
FOR
3-ÅRIG YRKESFAGLÆRERUTDANNING

Vedtatt av UHR-Lærerutdanning 14. juni 2018

Forord

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har siden 2014 hatt ansvar for å revidere og utvikle nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene i Norge. Nasjonale retningslinjer skal gi forpliktende kvalitetsstandarder for god lærerutdanning og skal revideres i tråd med kunnskapsfeltets utvikling. NRLU nedsatte i 2014 en programgruppe for å utvikle gjeldende retningslinjer for yrkesfaglærerutdanningen YFL. Formålet med arbeidet er å sikre at retningslinjene for YFL bidrar til utvikling av helhetlig lærerutdanning for yrkesfagene med bachelorgrad.

Programgruppen består av følgende medlemmer: Kurt Einar Stokke, OsloMet - storbyuniversitetet (leder), Klara Rokkones, NTNU, Clas Dale, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Liv Elisabeth Rygg, Høgskolen i Volda, Turid Kalleberg Mydland, Utdanningsforbundet, Olaug Bergset, KS og Siv Irene Dahl Eriksen, NSO. Britt Karin Støen Utvær, NTNU (vara), Berit Eriksen, Utdanningsforbundet (vara). Sekretær for programgruppen har vært Morten Isnes, OsloMet – storbyuniversitetet, Anne Elin Færestrand (vara), OsloMet - storbyuniversitetet. Sekretariatsfunksjonen har vært ivaretatt av Universitets- og høgskolerådets sekretariat (UHR).

Det ble videre nedsatt faggrupper for de to fagene profesjonsfaget PF og yrkesfaget YF. Samlet sett har gruppen hatt representasjon fra begge institusjoner som tilbyr YFL på nasjonalt nivå NTNU og HiOA inklusive studentrepresentanter.

De nasjonale retningslinjene er utarbeidet med basis i *Forskrift om rammeplan for yrkesfaglærerutdanning for trinn 8–13*, fastsatt av Kunnskapsdepartementet 18. mars 2013.

mai 2018

Svenning Bjørke
Leder av UHR-Lærerutdanning

Kurt Einar Stokke
Leder av programgruppen for YFL

Nasjonale retningslinjer for treårig yrkesfaglærerutdanning

Innhold

1. Innledning	5
2. Institusjonelt ansvar	5
2.1 Internasjonalisering og muligheter for mobilitet (utveksling).....	5
3. Kunnskapsområdene i programmet	6
3.1 Struktur.....	6
3.2 Innhold.....	6
3.3 Forskningsforankring.....	7
3.3.1 Bacheloroppgave	7
3.4 Læringsutbytte i yrkesfaglærerutdanningen.....	7
3.4.1 Kunnskapsutvikling i yrkesfaglærerutdanningen	8
3.4.2 Ferdighetsutvikling i yrkesfaglærerutdanningen	8
3.4.3 Utvikling av generell kompetanse i yrkesfaglærerutdanningen	8
4 Profesjonsfaget	9
4.1 Læringsutbyttebeskrivelser i profesjonsfaget.....	10
4.1.1 Læringsutbytte knyttet til profesjonsfaglig kompetanse	10
4.1.2 Læringsutbytte knyttet til profesjons- og yrkesetisk kompetanse	11
4.1.3 Læringsutbytte knyttet til relasjonskompetanse, samhandling og kommunikasjon	12
4.1.4 Læringsutbytte knyttet til utviklings- og endringskompetanse	13
4.1.5 Læringsutbytte knyttet til praksis i skole	14
5. Yrkesfaget, yrkesfaglig bredde og dybde	14
5.1 Læringsutbyttebeskrivelser i yrkesfag.....	15
5.1.1 Læringsutbytte knyttet til yrkesfaglig bredde	15
5.1.2 Læringsutbytte for praksis i arbeidslivet knyttet til yrkesfaglig bredde	16
5.1.3 Læringsutbytte knyttet til yrkesfaglig dybde	17
5.1.4 Læringsutbytte for praksis i arbeidslivet knyttet til yrkesfaglig dybde	18
6. Organisering, undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer	19
7. Vurderings- og eksamensformer	20
8. Praksisopplæring	20
8.1 Yrkesfaglig praksis.....	20
8.2 Pedagogisk praksis.....	20

8.3 Innhold, aktiviteter og arbeidsformer i praksisopplæringen	20
8.4 Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen	21
8.4.1 Praksisopplæring i skole	21
8.4.2 Praksisopplæring i arbeidslivet	22
9. Fritak	23
10. Fra nasjonale retningslinjer til programplan	23

1. Innledning

Forskrift om rammeplan for yrkesfaglærerutdanning (YFL) for trinn 8–13 gir de overordnede føringene for utdanningen og ligger til grunn for de nasjonale retningslinjene.

Retningslinjene utfyller forskriften og skal sikre en nasjonalt koordinert yrkesfaglærerutdanning som oppfyller kravene til kvalitet i utdanningen. Den enkelte utdanningsinstitusjon skal, med utgangspunkt i forskriften og de nasjonale retningslinjene, utarbeide en studie-/programplan med bestemmelser om faglig innhold, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Det skal være rom for faglig særpreg, nyskaping og institusjonell tilpasning.

Yrkesfaglærerens oppgave er å bidra til at barn og unge utvikler sitt potensial både som individ, medmenneske, samfunnsborger og yrkesutøver. Denne oppgaven stiller store krav til yrkesfaglærerens profesjonsutøvelse og yrkesfaglige kompetanse. Utdanning skal legge grunnlag for at studentene utvikler egen yrkes- og læreridentitet og bevissthet om sin tilhørighet til det profesjonskollektivet som lærerprofesjonen utgjør.

2. Institusjonelt ansvar

Organiseringen av yrkesfaglærerutdanningen skal sikre et helhetlig studieprogram som integrerer teori og praksis og sikrer faglig progresjon, profesjonsretting og forskningsforankring. Det faglige innholdet er profesjonsfag (pedagogikk og yrkesdidaktikk), yrkesfag og pedagogisk- og yrkesfaglig praksis.

Utdanningsinstitusjonen skal sikre involvering av alle relevante miljøer og legge til rette for forpliktende samarbeid i pedagogisk- og yrkesfaglig praksis mellom ansvarlige lærerutdanningsinstitusjoner, praksisskolen og arbeidslivet.

Institusjonen skal legge til rette for sammenheng mellom studentenes aktiviteter på lærerutdanningsinstitusjonen og i praksis, i skole og arbeidsliv. Studie-/programplanen beskriver hvordan praksisopplæringen skal organiseres og koordineres på de ulike læringsarenaene.

Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for å vurdere om lærerstudenten er skikket for lærerprofesjonen. Dette skjer gjennom en helhetsvurdering av studenten som omfatter faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger og vil foregå gjennom hele studiet, jf. forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

2.1 Internasjonalisering og muligheter for mobilitet (utveksling)

Lærerutdanningsinstitusjonen skal legge til rette for at studenten kan gjennomføre deler av utdanningen ved institusjoner i utlandet. Dette kan gjøres i form av arbeid med inter- og flerkulturelle dimensjoner i studiet, som innsikt i internasjonal yrkesfagopplæring og bruk av engelskspråklige forskningsartikler og pensum.

3. Kunnskapsområdene i programmet

3.1 Struktur

Treårig yrkesfaglærerutdanning kvalifiserer for undervisning på trinn 8–13 og skal være et profesjonsstudium som kobler sammen studentens yrkesfaglige kompetanse med pedagogikk, yrkesdidaktikk og praksis. Utdanningen skal være tilpasset studentens faglige bakgrunn og organiseres på en måte som sikrer progresjon.

Utdanningen består av følgende komponenter:

- 60 studiepoeng profesjonsfag
- 120 studiepoeng yrkesfag
- Minimum 70 dager pedagogisk praksis, av disse minst 10 dager i ungdomstrinnet og de resterende i videregående opplæring
- Minimum 60 dager yrkesfaglig praksis

Det er et mål for yrkesfaglærerutdanningen at den skal kunne organiseres på en fleksibel måte. I rammeplanens § 3 knyttes fleksibilitet til blant annet organisering og tilpasning av utdanningen til studenter med relevant realkompetanse. Institusjonene må utarbeide fleksible organiseringsformer som ivaretar rekruttering og gjennomstrømning i studiet.

3.2 Innhold

Utdanningen skal utvikle kommende yrkesfaglæreres evne til å se det unike ved hvert enkelt individ, til å samhandle med elevene og lærlingene, og til å stimulere til læring og utvikling. Norge er et mangfoldig og flerkulturelt samfunn og opplæringsarenaen skal speile dette mangfoldet i innhold og aktiviteter. Utdanningen skal utvikle kandidatens flerkulturelle kompetanse og sette dem i stand til å håndtere mangfoldet, likestilling- og diskrimineringsutfordringer i elev-/lærling gruppene. Yrkesfaglæreren skal kunne lede lærings- og utviklingsarbeid både med enkeltelever/-lærlinger og i elevgrupper/lærlinggrupper. Gjennom utdanningen skal studenten tilegne seg nødvendig helhetlig kompetanse for å kunne møte en skole og et samfunn i stadig utvikling og endring.

Yrkesfaglærerutdanningen skal ha et omfang på 180 studiepoeng og bestå av:

- Profesjonsfaget 60 studiepoeng med veiledet yrkespraksis – pedagogikk 30 studiepoeng og yrkesdidaktikk 30 studiepoeng
- Yrkesfag 120 studiepoeng med veiledet yrkesfaglig praksis – yrkesfaglig bredde 60 studiepoeng og yrkesfaglig dybde 60 studiepoeng

Utdanningen organiseres i to emnegrupper:

- Emnegruppe 1: Ledelse av læringsprosesser
- Emnegruppe 2: Skolen i samfunnet

Begge emnegruppene er tverrfaglige. Programplanens emner kan være knyttet til en av emnegruppene eller gå på tvers av disse.

Begge emnegruppene er knyttet både til profesjonsfag og yrkesfag og til både yrkesfaglig og pedagogisk praksis i skole og arbeidsliv. Praksisopplæringen skal integrere de ulike innholdskomponentene i studiet slik at praksiserfaringer, profesjonsfaglig og yrkesfaglig kompetanse inngår i et vekselspill.

3.3 Forskningsforankring

I tråd med lov om universiteter og høyskoler skal yrkesfaglærerutdanningen være forsknings- og utviklingsbasert (FoU-basert). Det innebærer at studieprogrammet skal formidle og engasjere studenten i vitenskapelige arbeidsformer, kritisk tenkning og forsknings- og utviklingsbasert kunnskap. FoU-baserte læringsprosesser skal fremme studentenes selvstendighet, analytiske ferdigheter og kritiske- og etiske refleksjonsevne, slik at de som yrkesfaglærere kan ta i bruk ny kunnskap og videreutvikle egen kompetanse, sin profesjon og sin arbeidsplass etter endt utdanning.

Den som underviser i yrkesfaglærerutdanningen, bør være del av et fagmiljø der det forskes, drives yrkesfaglig, pedagogisk og yrkesdidaktisk utviklingsarbeid, publiseres og formidles. Institusjonene skal legge til rette for at studentene skal kunne delta i pågående FoU-baserte prosjekter og kunne initiere egne prosjekter.

En FoU-basert tilnærming i praksisopplæringen kan f.eks. handle om utviklingsarbeid og utprøving i samarbeid med skole, arbeids- og næringsliv, internasjonale utvekslingsprosjekter, samt å kunne bruke innsamling og bearbeiding av empiri fra praksisfeltet og arbeids- og næringsliv.

3.3.1 Bacheloroppgave

Bacheloroppgaven er et forsknings- og utviklingsbasert arbeid som gjennomføres i løpet av tredje studieår. Oppgaven skal være tverrfaglig og utgjøre 30 studiepoeng der 10 studiepoeng kobles til profesjonsfaget og 20 studiepoeng til yrkesfaget. Oppgaven skal være forankret i problemstillinger fra skole/arbeidsliv, og/eller samfunn i et lærerperspektiv. Oppgaven skal ses i et helhetsperspektiv i studiet, og de læringsutbyttebeskrivelsene som gjelder for utdanningen er retningsgivende for arbeidet med oppgaven.

3.4 Læringsutbytte i yrkesfaglærerutdanningen

Forskrift om rammeplan for yrkesfaglærerutdanning for trinn 8–13 beskriver det samlede læringsutbytte studentene skal ha etter fullført utdanning. Læringsutbytte er definert som kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Retningslinjene utdyper forskriften gjennom å definere læringsutbytte i pedagogikk, yrkesdidaktikk og yrkesfaglig bredde- og dybde samt praksis. Der det er hensiktsmessig, i arbeid med å utvikle program-/studieplaner, kan f.eks. læringsutbyttebeskrivelser i retningslinjen slås sammen og/eller utvikles videre.

Kunnskaps- og ferdighetsutvikling fordrer en erfaringsbasert og aktiv deltagelse i læringsarbeidet. Utdanningens profesjonsfaglige opplæring må legge til rette for øvelse til yrkesfaglærerrollen og for at studenter kan reflektere over og videreutvikle kunnskap og ferdigheter individuelt så vel som kollektivt. Obligatorisk og aktiv læringsdeltakelse bør inngå som arbeidskrav i sentrale deler av utdanningen.

Yrkesfaglærerens oppgaver innebærer å arbeide med lærings- og utviklingsprosesser sammen med elever, lærlinger og ansatte i skoler og bedrifter/virksomheter på en måte som sikrer faglig og personlig utvikling hos den enkelte. Arbeidet omfatter ledelsesoppgaver i skole- eller bedriftsorganisasjonen og skjer i samspill med samfunnsutviklingen og endringer i yrkene. Yrkespedagogisk virksomhet skal bidra til å sikre en bærekraftig fag- og samfunnsutvikling.

3.4.1 Kunnskapsutvikling i yrkesfaglærerutdanningen

Treårig yrkesfaglærerutdanning skal legge grunnlag for en kunnskapsbase som skal videreutvikles gjennom hele yrkeskarrieren. Yrkesfaglærere må kunne kommunisere, samhandle, utforske, skape og reflektere kritisk. I et danningsperspektiv handler det om å utvikle en forskende tilnærming i profesjonsutøvelsen og dessuten om å kunne bruke kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv, og kritisk måte. Dette handler bl.a. om å ta valg som har etiske betraktninger som utfordrer lærerens evne til å ta beslutninger med profesjonsfaglige begrunnelser.

3.4.2 Ferdighetsutvikling i yrkesfaglærerutdanningen

Et viktig kjennetegn ved læreryrket er at yrkesfaglærere stadig møter nye situasjoner i klasserom, verksted og i arbeidslivet der de må ta selvstendige valg. Ofte handler dette om avgjørelser som må baseres på skjønn. Mange valg har etiske implikasjoner som utfordrer yrkesfaglærerens evne til å ta beslutninger med profesjons- og yrkesfaglige begrunnelser. For å oppøve evnen til å ta raske og vanskelige beslutninger, trenger yrkesfaglærerstudenter øvelse og muligheter for å reflektere over reelle praksisutfordringer. Både praksisopplæringen og undervisningen i pedagogikk og fag- og yrkesdidaktikk må gi rom for øvelse og bidra til at studentene tilegner seg redskaper til videre profesjonell utvikling.

3.4.3 Utvikling av generell kompetanse i yrkesfaglærerutdanningen

Etter fullført yrkesfaglærerutdanning må studentene kunne velge mellom ulike undervisningsmetoder og -strategier på ulike læringsarenaer og inneha faglig og pedagogisk innsikt til å kunne begrunne sine valg. Yrkesfaglærere skal i tillegg til å ha perspektiv på egen undervisning, kunne delta i samarbeidsrelasjoner med andre for å bidra til kontinuerlige utviklings- og læringsprosesser både i kollegafelleskap og med andre samarbeidsparter som har tilknytning til opplæringen. Et tett samarbeid mellom yrkesfaglærere og fellesfaglærere vil være sentralt for å kunne yrkesrette fellesfagene og yrkesfagene. En sentral profesjonskompetanse hos yrkesfaglærere er å kunne identifisere, reflektere over og ytre

seg om faglige, profesjonsetiske og utdanningspolitiske spørsmål. Yrkesfaglærerutdanningen må vektlegge digital og teknologisk kompetanse, innovative og entreprenørielle arbeidsmetoder i yrkesfagene.

De fire mest sentrale kompetanseområdene i studiet er:

Yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse. Breddekompetanse omfatter evne til å vurdere praktiske og teoretiske kvalifikasjonskrav og innsikt i faglige felleselementer i de ulike yrkene som inngår i utdanningsprogrammet/utdanningsområdet. Studentene skal kvalifisere seg for å legge til rette for og lede læring med utgangspunkt i yrkenes behov for kompetanse og fagutvikling.

Dybdekompetanse består av fordypning i praktiske og teoretiske utfordringer relatert til den enkeltes yrkesfelt. Den skal styrke studentenes forutsetninger for å lede lærings- og utviklingsprosesser innen sitt felt og kvalifisere den enkelte for å kunne bidra til bl.a. faglig begrunnelseskompetanse og yrkesdidaktisk utvikling.

Pedagogisk- og yrkesdidaktisk kompetanse. Det vil si å kunne legge til rette for læreprosesser i og for arbeid tilpasset den enkelte elev, lærling eller arbeidstaker med utgangspunkt i målene for opplæringen, kravene i yrket og kunnskapsbehov i samfunnet.

Praksis er et virkemiddel for å utvikle yrkesfaglig bredde- og dybdekompetanse samt pedagogisk- og yrkesdidaktisk kompetanse.

4 Profesjonsfaget

Profesjonsfaget består av 30 studiepoeng yrkesdidaktikk og 30 studiepoeng pedagogikk, pedagogisk praksis er en integrert del av studiet. Profesjonsfaget skal gi et nødvendig faglig grunnlag for profesjonell utøvelse av læreryrket. Det skal utvikle kommende yrkesfaglæreres evne til å se det unike ved det enkelte individ, til å samhandle med eleven/lærlingen, og til å stimulere dem til læring og utvikling.

Norge er mangfoldig, sammensatt av majoritets-, minoritets- og urfolkskulturer, forskjellige livsmønstre, ulike trosretninger, og ulike sosiale og kulturelle betingelser for utdanning og læring. Skolen skal speile dette mangfoldet i sine aktiviteter og innhold og fremme likestilling. Samtidig utgjør mangfoldsamfunnet en rammebetingelse for skolens læringsaktivitet, for eksempel ved at språklige ferdigheter og sosiale forhold påvirker elevs/lærlingers muligheter til læring og utvikling.

Profesjonsfaget handler om skolen i et historisk, nåtidig og framtidig perspektiv og skal danne grunnlag både for forståelse av skolens fundament og rolle i samfunnet og skolens utfordringer og muligheter. Arbeid med profesjonsfaget skal også gi kunnskap og inspirasjon til å videreutvikle skolen som en institusjon for læring og dannelse i et demokratisk, kulturelt

og globalt samfunn. Analyser knyttet til eget praksisfelt og profesjon for å utvikle skolen og skolens møte med yrkene i arbeidslivet, vil være sentralt.

Det skal legges vekt på studentaktive læringsformer som fremmer egen refleksjon, diskusjon og evne til kritisk- og etisk begrunnelse av valg av innhold og metoder i opplæring.

Pedagogikkens oppgave er spesielt å ta utgangspunkt i sentrale arbeidsoppgaver, utfordringer og problemstillinger for yrkesfaglæreryrket og bidra til at alle studenter har teoretiske perspektiver på individ, gruppe og samfunnsnivå knyttet til disse oppgavene. Danning er et sentralt siktemål med utdanning og et premiss for utdanningsinstitusjoners aktivitet. Danning kan forstås som evnen til å se seg selv som medlem av og bidragsyter i et større fellesskap.

Yrkesdidaktikken omhandler læringsarbeid knyttet til det å lære et yrke. Yrkesdidaktikkens oppgave omfatter planlegging, undervisning, vurdering og kritisk analyse av læreprosesser på ungdomstrinn og i videregående opplæring ut fra gjeldende læreplaner.

Institusjonene skal legge til rette for helhet og sammenheng mellom alle komponentene i utdanningen, samt utvikle planer som ivaretar progresjon innenfor profesjonsområdene.

4.1 Læringsutbyttebeskrivelser i profesjonsfaget

Læringsutbyttebeskrivelsene og utvikling av kompetanse innenfor profesjonsfag må sees i sammenheng med læringsutbyttene i yrkesfag og praksis. Yrkesfaglig kompetanse er en forutsetning også for profesjonsfaget. I arbeidet med å utvikle program- eller studieplaner kan man derfor vurdere slås sammen eller videreutvikle de foreslåtte læringsutbyttebeskrivelsene i retningslinjene der dette er hensiktsmessig.

4.1.1 Læringsutbytte knyttet til profesjonsfaglig kompetanse

Profesjonskompetanse omfatter kartlegging, planlegging, gjennomføring, vurdering, dokumentasjon, kritisk analyse og utvikling av og yrkesfagrelaterte læringsprosesser i skole og arbeidsliv. Profesjonsfaglig kompetanse omhandler tilrettelegging for læreprosesser tilpasset den enkelte elev/lærling med utgangspunkt i kompetansemålene for opplæringen, elevenes videre utdanningsønsker, kravene til yrket og kunnskapsbehov i samfunnet.

Kunnskaper:

Kandidaten:

- har kunnskap om kulturelt mangfold i samfunnet, deriblant samenes status som urfolk, og samiske barn og ungdoms rett til opplæring
- har kunnskap om læring, arbeidsformer og prosesser som er relevant for profesjonsutøvelsen og kan videreutvikle sin kunnskap innenfor disse områdene
- kan bruke faglitteratur og forholde seg kritisk til informasjonskilder og eksisterende teorier knyttet til ungdomstrinnet og videregående opplæring i eget fagområde for trinn 8–13

- har kunnskap til å identifisere særskilte behov hos unge, tegn på vold og seksuelle overgrep og kjenne til spesialpedagogiske utfordringer og vite hvordan nødvendige tiltak iverksettes
- har kunnskap om formative og summative vurderings- og eksamensformer

Ferdigheter:

Kandidaten:

- kan kritisk analysere og delta i utforming og iverksettelse av læreplaner
- kan planlegge og begrunne fag- og yrkesopplæring
- kan bruke relevante faglige verktøy, teknikker og uttrykksformer og reflektere over egen profesjonsutøvelse
- kan vurdere og dokumentere elevers/lærlingers læring og utvikling, gi læringsfokuserede tilbakemeldinger og bidra til at elevene/lærlingene kan reflektere over egen læring
- kan legge til rette for læreprosesser tilpasset den enkelte elev, lærling eller arbeidstaker med utgangspunkt i kompetansemålene for opplæringen, elevenes videre utdanningsønsker, kravene til yrket og kunnskapsbehov i samfunnet

Generell kompetanse:

Kandidaten:

- har kunnskap om hvordan det kan jobbes systematisk med grunnleggende ferdigheter i profesjonsfaget
- har kunnskap om skolen i et historisk og nåtidig perspektiv og kan reflektere over skolens fundament og rolle i samfunnet
- kan formidle sentralt fagstoff og motivere for elevenes/lærlingenes læring, yrkesstolthet og yrkesidentitet

4.1.2 Læringsutbytte knyttet til profesjons- og yrkesetisk kompetanse

Profesjons- og yrkesetisk kompetanse omhandler grunnleggende etiske verdier i læreryrket og yrkesopplæringen i skole og arbeidsliv. Å veilede elevene til å ta riktig valg samt å legge til rette for yrkesrelevant opplæring, krever kunnskap om det helhetlige opplæringsløpet. I arbeidet inngår utvikling av yrkesfaglæreridentitet og yrkesstolthet. Profesjons- og yrkesetisk bevissthet skal ligge til grunn for alle sider ved det pedagogiske og yrkesdidaktiske arbeidet. Det omfatter læringsarbeid i klassen/verkstedet, i skolen/bedriften.

Danningsperspektiver i et demokratisk og globalt samfunn, innenfor rammen av bærekraftig utvikling, er en viktig del av den profesjons- og yrkesetiske utviklingen.

Kunnskap:

Kandidaten:

- har kunnskap om skolens mandat, opplæringens verdigrunnlag og det helhetlige opplæringsløpet fra ungdomstrinnet til endt videregående opplæring
- har kunnskap om grunnleggende etiske verdier i yrkesopplæringen i skole og arbeidsliv

Ferdigheter:

Kandidaten:

- kan veilede elevene til å ta bevisste utdanningsvalg og legge til rette for yrkesrelevant opplæring

Generell kompetanse

Kandidaten:

- kan reflektere over etiske problemstillinger og rolleforståelsen som yrkesfaglærer som grunnlag for utvikling av egen læreridentitet og yrkesstolthet

4.1.3 Læringsutbytte knyttet til relasjonskompetanse, samhandling og kommunikasjon

Relasjonskompetanse, samhandling og kommunikasjon omhandler samhandling med elever, lærlinger, foresatte og andre aktører i skole og arbeidsliv. Slik samhandling innebærer å kunne lede og organisere opplæring og faglig utvikling på fagområdet i samarbeid med aktuelle utøvere og instanser. Relasjonskompetanse er en forutsetning for å kunne møte elever/lærlinger ut fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger og utvikle medansvar og en demokratisk læringsorganisasjon. De fleste skoler i Norge har elever som kommer fra ulike sosiale miljøer og kulturer. Forståelse av ungdomskulturen og unges utvikling er nødvendig for å kunne skape konstruktive og inkluderende læringsmiljøer. Et internasjonalt samfunns- og arbeidsliv forutsetter språk- og kulturkunnskap.

Kunnskap:

Kandidaten:

- har kunnskap om kommunikasjon, samhandling og relasjonsarbeid
- har kunnskap om hvordan grunnleggende ferdigheter kan brukes i utviklingen av relasjonskompetanse, samhandling og kommunikasjon
- har kunnskap om ungdomskulturen og unges utvikling og læring som grunnlag for å skape konstruktive og inkluderende læringsmiljøer i ulike sosiale og flerkulturelle kontekster

Ferdigheter:

Kandidaten:

- kan lede og organisere opplæring og faglig utvikling på fagområdet i samarbeid med relevante aktører
- kan veilede elever/lærlinger i utvikling av individuelle læringsstrategier

Generell kompetanse:

Kandidaten:

- kan bygge gode relasjoner til elever/lærlinger og skape konstruktive og inkluderende læringsmiljø
- kan bygge gode relasjoner til foresatte og kommunisere og samarbeide med andre samarbeidspartnere

4.1.4 Læringsutbytte knyttet til utviklings- og endringskompetanse

Utviklings- og endringskompetanse er knyttet til egen utvikling som student, yrkesfagenes og skolens utvikling og samfunnsutviklingen generelt. Slik kompetanse omfatter også egenrefleksjon og egenutvikling som grunnlag for å kunne bidra i faglig og pedagogisk utviklingsarbeid og kunne delta i og lede utviklingsprosjekter. Denne kompetansen omfatter også å kunne vurdere yrkesfagenes og læreryrkets status og utvikling i forhold til samfunnsutviklingen. Kjennskap til utviklingsarbeid og praksisbasert forskning er viktig for aktiv deltakelse i skole og arbeidsliv som er i stadig endring og for å kunne videreutvikle kritisk refleksjon og kompetanse som yrkesfaglærer etter fullført studium.

Kunnskap:

Kandidaten

- kan bidra til faglig og pedagogisk utviklingsarbeid og delta i og lede utviklingsprosjekter
- kan vurdere yrkesfagenes og læreryrkets status og utvikling i et historisk og kulturelt perspektiv og i forhold til samfunnsutviklingen

Ferdigheter:

Kandidaten:

- kan anvende sine pedagogiske, yrkesdidaktiske, yrkesfaglige og teknologiske ferdigheter i tråd med samfunnets utviklings- og endringsbehov
- kan bruke relevante forskningsresultater, treffe begrunnede valg og gjennomføre systematisk yrkesfaglig og pedagogisk utviklingsarbeid

Generell kompetanse:

Kandidaten:

- kan identifisere egne lærings- og kompetansebehov

- kan legge til rette for entreprenøriell, nytenkning og innovasjon og for at lokalt arbeidsliv, samfunns- og kulturliv involveres i opplæringen

4.1.5 Læringsutbytte knyttet til praksis i skole

Læringsutbyttebeskrivelsene gjelder for pedagogisk praksis, som er en integrert del av yrkesfaglærerutdanningen.

Kunnskap:

Kandidaten:

- har kunnskap om skolens organisering, ledelse, yrkesfaglærerens oppgaver, fag og det helhetlige opplæringsløpet fra ungdomstrinnet til endt fag- eller yrkesopplæring
- kan orientere seg i faglitteratur og forholde seg kritisk til informasjonskilder og eksisterende teorier knyttet til ungdomstrinnet og opplæringen i eget yrkesfagområde

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan vurdere og dokumentere elevers/lærlingers læring og utvikling, gi læringsfokuserte tilbakemeldinger, og bidra til at elevene/lærlingene kan reflektere over egen læring
- kan indentifisere og arbeide systematisk med grunnleggende ferdigheter herunder yrkesdidaktisk bruk av digitale verktøy
- kan anvende sin kunnskap om ungdomskultur og ungdoms utvikling i veiledning av elever og lærlinger i utvikling av individuelle læringsstrategier
- kan bidra i veiledning av elevene fra ungdomstrinnet, gjennom yrkesfaglige praktiske utfordringer i skolehverdagen, som grunnlag for å ta beviste utdanningsvalg

Generell kompetanse

Kandidaten:

- kan legge til rette for læringsprosesser tilpasset den enkelte elev eller lærling med utgangspunkt i kompetansemålene for opplæringen, elevenes videre utdanningsønsker, kravene i yrkesfaget og kunnskapsbehovet i samfunnet
- kan møte elever/lærlinger ut fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger og utvikle medansvar og en demokratisk læringsorganisasjon

5. Yrkesfaget, yrkesfaglig bredde og dybde

Yrkesfag består av 60 studiepoeng *yrkesfaglig bredde* og 60 studiepoeng *yrkesfaglig dybde*.

Yrkesfaget knyttes til profesjonsfaget, pedagogisk praksis i skole (8–13) og yrkesfaglig praksis i arbeidslivet og skal være gjennomgående i hele studieløpet. Yrkesfaget skal videreutvikle studentenes yrkesfaglige kompetanse innenfor sitt yrkesfag (dybde) og gi

innsikt i fellestrekk og særtrekk i de fagene/yrkene som inngår i utdanningsprogrammet studentene skal undervise i (bredde).

Arbeid med de grunnleggende ferdighetene inngår i yrkesfaget. Å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å kunne bruke digitale verktøy er forutsetninger for utvikling av fagkunnskap og en del av fagkompetansen til yrkesfaglæreren.

5.1 Læringsutbyttebeskrivelser i yrkesfag

Læringsutbyttebeskrivelsene og utvikling av kompetanse innenfor yrkesfag må sees i sammenheng med læringsutbyttene i profesjonsfag og praksis. Kompetanseområdene yrkesetikk, utvikling- og endringskompetanse er ivaretatt under yrkesfaglig dybde- og breddekompetanse. Læringsutbyttene i yrkesfag er generelt formulert og må konkretiseres opp mot de ulike utdanningsprogrammene i programplanene. Der det er hensiktsmessig, i arbeid med å utvikle program-/studieplaner, kan f.eks. læringsutbyttebeskrivelser i retningslinjene slås sammen og/eller utvikles videre.

5.1.1 Læringsutbytte knyttet til yrkesfaglig bredde

Yrkesfaglig bredde omhandler tilrettelegging og ledelse av læring med utgangspunkt i programområdenes (VG1) aktuelle behov for kompetanse og fagutvikling i samarbeid med relevante aktører.

Yrkesfaglig bredde omfatter de praktiske og teoretiske kvalifikasjonskrav i yrkene som inngår i utdanningsprogrammet, særtrekk innenfor de respektive yrkene og sentrale felleselementer i yrkene. Videre omhandler emnet felleselementenes relasjon til ulike yrker i utdanningsprogrammet og yrkenes kvalifikasjonskrav og egenart, noe som krever samarbeid med yrkesutøvere/kolleger der man ikke selv har fagbrev eller tilsvarende.

En sentral del av breddekompetansen handler om å bygge nettverk og organisere samarbeid. Personer og miljøer med et bredt spekter av fagkompetanse i skole, arbeidsliv og lokalmiljø er viktige bidragsyttere til elevenes/lærlingenes læreprosess.

Kunnskap

Kandidaten:

- har kunnskap om gjeldende lovverk og styringsdokumenter som er relevant for yrkesutøvelsen
- har bred kunnskap om yrkesfag, arbeidsmetoder/verktøy og prosesser relevant for yrkesutøvelsen
- kan vurdere behov for HMS-tiltak
- kan analysere læreplaner med spesiell vekt på 8-13 trinnet
- kan eksemplifisere læreplanene i forhold til yrkene som inngår i utdanningsprogrammet sett i sammenheng med elevenes individuelle utdanningsplaner
- har kunnskap om de ulike yrkenes kvalifikasjonskrav og egenart

- har innsikt i faglige felleselementer i de ulike yrkene som inngår i utdanningsprogramområdet

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan legge til rette for og lede læring med utgangspunkt i elevenes/lærlingens individuelle utdanningsplaner og yrkenes aktuelle behov for kompetanse og fagutvikling
- kan analysere eget praksisfelt og profesjon og skolens møte med yrkene i arbeidslivet
- kan bruke faglitteratur og forholde seg kritisk til informasjonskilder og eksisterende teorier knyttet til fag- og yrkesopplæring
- kan bruke og henviser til relevante forskningsresultater for å treffe begrunnede valg og gjennomføre systematisk yrkesfaglig utviklingsarbeid
- kan bygge nettverk og samarbeide med yrkesutøvere/kolleger i de yrkene der kandidaten ikke selv har fagbrev eller tilsvarende
- kan vurdere praktiske og teoretiske kvalifikasjonskrav

Generell kompetanse

Kandidaten:

- kan gjennom faglig innsikt og engasjement bidra til elevenes/lærlingenes yrkesstolthet og yrkesidentitet
- kan analysere egne behov for kompetanseheving og ha endrings- og utviklingskompetanse for å møte behov i skole, arbeids- og samfunnsliv
- har innsikt i fellestrekk og ulikheter mellom de ulike yrkene innenfor eget programområde
- kan bygge gode relasjoner til og organisere samarbeid med personer og miljøer med ulik fagkompetanse i skole, arbeidsliv og lokalmiljø

5.1.2 Læringsutbytte for praksis i arbeidslivet knyttet til yrkesfaglig bredde

Læringsutbyttebeskrivelsene gjelder for yrkesfaglig bredde praksis, som er en integrert del av yrkesfaglærerutdanningen.

Kunnskap

Kandidaten:

- har kunnskap om de ulike yrker og yrkesutøvelse i eget utdanningsprogram
- har kunnskap om yrkesidentitet og yrkeskultur
- har kunnskap om organisering av fag- og yrkesopplæring i arbeidslivet/bedrifter/virksomheter
- har kunnskap om HMS-arbeid innen eget utdanningsprogram

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan bidra til at fagene blir praksisrettet gjennom elevenes interesser og yrkesrettet gjennom samarbeid med andre opplæringsansvarlig i arbeidslivet
- kan samarbeide med lærere og ansatte i skole og bedrift i fag- og yrkesopplæringen
- kan kartlegge og planlegge, gjennomføre og vurdere, dokumentere og kritisk analysere utvikling av fag- og yrkesrelaterte læringsprosesser i arbeidslivet
- kan anvende tilegnet HMS-kunnskap innen eget utdanningsprogram

Generell kompetanse

Kandidaten:

- kan motivere for elevenes/lærlingenes læring og deres utvikling av yrkesstolthet og yrkesidentitet
- kan bidra til samarbeid om endrings- og utviklingsprosesser i yrkesopplæringen
- kan legge til rette for entreprenørskap, nytenkning og innovasjon og at lokalt arbeidsliv, samfunns- og kulturliv blir involvert i opplæringen
- kan reflektere over og vise vilje og evne til å endre praksis som følge av veiledning

5.1.3 Læringsutbytte knyttet til yrkesfaglig dybde

Yrkesfaglig dybde består av fordypning i praktiske og teoretiske utfordringer relatert til studentens opprinnelige yrkesfelt/fagbrev. Den skal styrke studentenes forutsetninger for å lede lærings- og utviklingsprosesser innen sitt felt og kvalifisere den enkelte for å kunne bidra til faglig og yrkesdidaktisk utvikling.

Yrkesfaglig dybdekompetanse omfatter praktisk og teoretisk yrkesfaglig fordypning i eget yrkesområde og systematisk videreutvikling av egen praksis. Kompetanseområdet skal bidra til en dypere forståelse (begrunnelseskompetanse) av eget yrkesfag/lærefag i bransjefaglig og samfunnsfaglig, internasjonalt, teknologisk, historisk og kulturelt perspektiv. Den yrkesfaglige dybdekompetansen skal styrke studentenes forutsetninger for å kunne lede lærings- og utviklingsprosesser innenfor sitt felt og kvalifisere studentene for å kunne bidra til faglig og yrkesdidaktisk utvikling og til å tilpasse seg og bidra til de endringene som kreves.

Kunnskap

Kandidaten:

- kan se yrkesopplæringen og yrkesutøvelsen i et historisk og kulturelt perspektiv
- kjenner til nasjonalt og internasjonalt forsknings- og utviklingsarbeid med relevans for det yrkesfaglige området og kan oppdatere sin kunnskap innenfor fagområdet
- kan begrunne og forklare avanserte arbeidsprosesser i eget yrke

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan anvende yrkesfaglige, yrkesdidaktiske og teknologiske kunnskaper
- behersker relevante arbeidsprosesser, verktøy, teknikker og uttrykksformer og kan reflektere over egen yrkesutøvelse
- kan lede lærings- og utviklingsprosesser innen sitt felt og bidra til faglig og yrkesdidaktisk utvikling
- kan analysere, planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere profesjonell yrkesutøvelse

Generell kompetanse

Kandidaten:

- har innsikt i relevante faglige og yrkesetiske problemstillinger
- kan utveksle synspunkter og erfaringer med andre med bakgrunn innenfor eget fagområdet nasjonalt og internasjonalt, og bidra til utvikling av god praksis
- kan redegjøre for betydningen av å være oppdatert i arbeidet som yrkesfaglærer og av å tilpasse seg endringene som kreves

5.1.4 Læringsutbytte for praksis i arbeidslivet knyttet til yrkesfaglig dybde

Læringsutbyttebeskrivelsene gjelder for yrkesfaglig dybde praksis, som er en integrert del av yrkesfaglærerutdanningen.

Kunnskap

Kandidaten:

- har kunnskap om planlegging, vurdering og dokumentasjon innen eget yrkesområde
- har kunnskap om teknologisk og kulturell utvikling i eget yrkesområde
- har kunnskap om kompetansebehov i eget yrkesområde
- har kunnskap om HMS-arbeid innen eget yrkesområde

Ferdigheter

Kandidaten:

- kan lede, planlegge, gjennomføre og vurdere relevant fag- og yrkesopplæring
- kan utvikle og lede kreative og trygge, helsefremmende og inkluderende læringsmiljøer
- kan beherske relevante faglige verktøy, teknikker og uttrykksformer og reflektere over egen yrkesutøvelse
- kan anvende tilegnet kunnskap om HMS-arbeid innen eget yrkesområde

Generell kompetanse

Kandidaten:

- kan formidle kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom faglig innsikt og engasjement
- kan formidle etiske holdninger og rolleforståelse som bidrar til utvikling yrkesstolthet

6. Organisering, undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer

En vesentlig del av profesjonskompetansen til yrkesfaglærere er å kunne legge til rette for variert, tilpasset og inkluderende opplæring. Organiseringen og arbeidsformene må bidra til at studentene utvikler denne kompetansen gjennom utstrakt bruk av studentaktive undervisnings- og arbeidsformer. Utdanningen skal ivareta ledelse av lærings- og utviklingsarbeid knyttet til enkeltelever/lærlinger og grupper av elever/lærlinger.

Retningslinjene er utarbeidet med utgangspunkt i at yrkesfaglærerutdanningen kan organiseres på ulike måter. Utdanningsinstitusjonene utvikler modeller som gir samhandlingsarenaer mellom lærerutdanningsinstitusjon, studenter og praksisfelt.

Følgende prinsipper ligger til grunn for valg av arbeidsformer og organisering av innhold:

- *Praksisorientering:* Utgangspunktet for studiet er utfordringer og oppgaver i yrkesfaglæreryrket. Dette betyr at studentenes erfaringer fra praksisfeltet og refleksjoner knyttet til dette har en sentral plass i studiet.
- *Problemorientering:* Studentene skal lære gjennom å arbeide med virkelighetsnære problemstillinger og situasjoner. Problemorienteringen kan gjennomføres ved for eksempel observasjon, feltstudier, problembasert læring og oppgaveløsning, prosjektarbeid og utviklingsarbeid.
- *Opplevelsesorientering:* Studentene skal bli bevisst og kunne gi uttrykk for sine følelser og tanker i ulike situasjoner. De skal også kunne tilrettelegge for slike læringsprosesser hos sine elever/lærlinger.
- *Erfaringslæring:* Studentene skal bli bevisst og kunne reflektere over egne yrkeserfaringer for å kunne nyttiggjøre seg disse i sin profesjonsutvikling. Gjennom å planlegge, prøve ut og reflektere over ny praksis vil studentene få økt bevissthet og større handlingsregister i ulike opplæringssituasjoner.
- *Eksemplarisk læring:* Studentene lærer ved at egnede eksempler analyseres, bearbeides, anvendes og generaliseres for bruk i egen praksis.
- *Tverrfaglighet:* Studentene skal jobbe med tverrfaglige arbeidskrav og oppgaver som integrerer profesjonsfag, yrkesfag og praksis.

7. Vurderings- og eksamensformer

Studentene skal i studiet møte prosessorienterte vurderings- og eksamensformer som gir rom for tilbakemeldinger fra yrkesfaglærerutdannere og medstudenter. Studiet skal ivareta formative og summative vurderings- og eksamensformer som de selv kan bruke som yrkesfaglærere. Vurderings- og eksamensformene skal være forsknings- og utviklingsbaserte. Vurdering- og eksamensformene må sikre at kandidatene får vist sin helhetlig kompetanse og utvikling som er relevant for utdanningen.

8. Praksisopplæring

Praksisopplæringen skal være med på å sikre at studentene oppnår relevant og god kompetanse i profesjonsfaget og i yrkesfaget. I praksisopplæringen skal studentene prøve ut og bearbeide egne relevante erfaringer og refleksjoner i forhold til læringsutbyttene i studiet. Praksisopplæringen skal inngå som en integrert del av utdanningen. Praksisskolen og praksisbedriften/-virksomhet skal betraktes som en likeverdig læringsarena med undervisning ved utdanningsinstitusjonene.

8.1 Yrkesfaglig praksis

Forskriften bestemmer omfanget av veiledet yrkesfaglig praksis knyttet til arbeidslivet til minimum 60 dager. Yrkespraksis bør organiseres i perioder, som til sammen tilsvarer minst 60 dager. Alle yrkesfaglige praksisperioder skal dokumenteres og godkjennes. Yrkesfaglig praksis må ses i sammenheng med yrkesfaglig bredde- og dybde og profesjonsfaget.

8.2 Pedagogisk praksis

Forskriften bestemmer omfanget av pedagogisk praksis til minst 70 dager, som er minimumskravet. Av disse skal minst 10 dager være i ungdomstrinnet og de resterende i videregående opplæring på ulike trinn. Yrkesfaglærerutdanningen utdanner til trinnene 8 - 13 i skole og opplæring, til barn og elever/lærlinger og den pedagogiske praksisen skal være rettet mot disse gruppene. Studenter som er tilsatt i skolen, bør ha minimum 50 % av sin praksis ved en annen institusjon. For at praksis skal kunne foregå på egen arbeidsplass, bør skolen fylle kravene som praksisskole. På samme måte som med yrkesfaglig praksis kan praksisperiodene organiseres i lengre praksisperioder eller spredte praksisdager.

8.3 Innhold, aktiviteter og arbeidsformer i praksisopplæringen

Hovedtema for praksisopplæringen er yrkesfaglærerrollen, lærerarbeidet, elevmangfoldet, skolen som organisasjon og lærerens tilrettelegging for læring. Dette handler om utvikling av egen læreridentitet og relasjonskompetanse og om lærerarbeidet i møte med det flerkulturelle klasserommet. Det skal være en tett koplning mellom innhold og arbeidsmåter i pedagogikk og yrkesdidaktikk. Praksisopplæringen i skole og bedrift skal sikre en gradvis innføring i ulike sider ved lærerprofesjonen, og det skal utarbeides en oversikt over hvilke aktiviteter og arbeidsformer studentene deltar i gjennom praksisperioden. Denne oversikten skal bidra til å synliggjøre sentrale innholdskomponenter i praksis og skal brukes i

forbindelse med planlegging, gjennomføring og oppsummering av praksisperioden. Planen skal bidra til at det blir tatt individuelle hensyn til progresjon i praksis. Det skal sikres at praksis omfatter observasjonspraksis, planlegging og gjennomføring og vurdering av undervisning, ledelse av læringsarbeid i skolen, kollegasamarbeid, vurdering av elevarbeid og samhandling, elevsamtaler, samarbeid med foresatte og læreplanarbeid. Studenter som er i praksisopplæring må føle seg inkludert i et kollegafellesskap der de deltar i møte- og samarbeidsvirksomhet på ulike nivåer. Videre må de få innsikt i dokumentasjonskrav og elevadministrasjon.

Praksisopplæringen skal være *veiledet, vurdert og variert*. Det skal legges til rette for progresjon i praksisopplæringen, og studentene skal ha en sammenhengende praksisperiode med særlig fokus på selvstendig opplæringsansvar i siste semester av utdanningen. Praksisopplæringen har en integrerende funksjon i yrkesfaglærerutdanningen, og organiseringen skal sikre forutsigbarhet som bidrar til at studenter, veiledere og yrkesfaglærere etablerer trygge samarbeidsrelasjoner.

8.4 Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen

8.4.1 Praksisopplæring i skole

Praksisopplæringen skal organiseres gjennom formelle avtaler mellom lærerutdanningsinstitusjon, skoleeier og rektor ved den enkelte praksisskole. Det skal utarbeides rutiner for kvalitetssikring og vurdering av praksis. Utdanningsinstitusjonene og praksisskolene må etablere et langsiktig samarbeid om undervisningsopplegg i praksisopplæringen og om innholdskomponentene i utdanningene. Samarbeidet må involvere fagmiljøene på lærerutdanningsinstitusjonen, praksisskolene og studenter og bør formaliseres som et trepartssamarbeid. Praksisopplæringens innhold og rammebetingelser skal evalueres underveis og ved studieårets slutt. Samarbeidet må sikre at aktivitets- og utviklingsoppgaver i praksisskolen trekkes inn i praksisforberedelsene.

Krav og anbefalinger til lærerutdanningsinstitusjonene:

- Lærerutdanningsinstitusjonen har det overordnede ansvar for innhold, kvalitet og vurdering i praksis og for progresjon i og mellom praksisperiodene.
- Lærerutdanningsinstitusjonen skal organisere praksisopplæringen slik at den bidrar til helhet og sammenheng i studentenes utdanning og til utvikling både av lærerutdanningsinstitusjonen og praksisskolen. Det forutsettes samarbeid mellom studentene, faglærer på lærerutdanningsinstitusjonen, praksislærere og rektor ved praksisskolene om planlegging, gjennomføring og evaluering av praksis.
- lærerutdanningsinstitusjonene skal utarbeide egne retningslinjer for praksisopplæringen i skole. Denne retningslinjen skal beskrive organisering, planlegging, gjennomføring og vurdering av praksis. Institusjonen må selv utarbeide rutiner for godkjenning og utvikling av samarbeid med praksisskolene.

- Kvalitetssikring av praksisskoler, praksisveiledere og praksisopplæring skal innarbeides i lærerutdanningsinstitusjonens kvalitetssikringssystem.
- Lærerutdanningsinstitusjonen skal ha et samlet studietilbud på minst 30 studiepoeng i praksisveiledning. Tilbudet kan gis i samarbeid med annen lærerutdanningsinstitusjon der det er hensiktsmessig

Krav og anbefalinger til praksisskoler:

- *Personale.* Skolen skal ha faglige ressurspersoner som har FoU-kompetanse. Ansatte som skal fungere som praksislærere skal ha tilfredsstillende yrkesfaglig fordypning og bredde til å kunne veilede studenter. Praksislærer bør ha gjennomgått videreutdanning i veiledning på minimum 15 studiepoeng eller forplikte seg til å starte slik utdanning. Praksislærer bør ha minimum tre års undervisningserfaring
- *Skolen som opplæringsarena.* Rektor har det overordnede ansvaret for praksisopplæringen ved skolen og skal sørge for at det legges gode rammer for praksisopplæring og praksisveiledning. Rektor skal delta i aktuelle samarbeidsfora mellom lærerutdanningsinstitusjonen og praksisskole. Praksisskolen skal organisere praksisopplæringen i tråd med lærerutdanningsinstitusjonens emneplan for praksis og programplan for studiet.
- *Arena for forskning – og utviklingsarbeid.* Praksisskolen skal legge vekt på forskningsbasert kunnskap og drive aktivt utviklingsarbeid. Praksisskolen skal være en arena for studentens FoU- arbeid, både ved at de kan delta i skolens FoU-arbeid og ved at de får muligheter til å gjennomføre forsknings- og utviklingsoppgaver knyttet til eget eksamensarbeid ved utdanningsinstitusjonen. Studenten skal gis mulighet for å delta i skolens og utdanningsinstitusjonens internasjonale arbeid.

8.4.2 Praksisopplæring i arbeidslivet

Yrkesfaglig praksis bør organiseres gjennom formelle avtaler. Det skal utvikles rutiner for kvalitetssikring, innhold og vurdering av praksis. Praksisopplæringens innhold og rammebetingelser skal evalueres underveis og ved studieårets slutt. Samarbeidet må sikre at aktivitets- og utviklingsoppgaver i arbeidslivet trekkes inn i praksisforberedelsene.

Krav og anbefalinger til lærerutdanningsinstitusjonene:

- Lærerutdanningsinstitusjonen skal ha det overordnende ansvar for innhold, kvalitet og vurdering av yrkesfaglig praksis.
- Lærerutdanningsinstitusjonen skal sikre at yrkesfagligpraksis bidrar til helhet og sammenheng i studentenes utdanning.
- Lærerutdanningsinstitusjonene skal utarbeide egne retningslinjer for yrkesfaglig praksis. Retningslinjer skal beskrive organisering, planlegging, gjennomføring og vurdering av yrkesfaglig praksis. Institusjonene må selv utarbeide rutiner for godkjenning, kvalitetssikring og samarbeid med praksisplassene.

Krav og anbefalinger til praksisplasser i arbeidslivet:

- Praksisplassen skal ha faglige ressurspersoner med fagbrev eller tilsvarende og helst være godkjent lærebedrift
- *Arbeidslivet som opplæringsarena.* Arbeidslivet er representert med faglig leder/kontaktperson som har ansvaret for studenten i praksisopplæringen i bedrift/virksomhet/annet. Praksisopplæringen skal være i tråd med lærerutdanningsinstitusjonens emneplan for praksis og programplan for studiet.
- *Arena for forskning – og utviklingsarbeid.* Arbeidslivet kan være en arena for studentens FoU- arbeid, både ved at de kan delta i FoU-arbeid og ved at de får muligheter til å gjennomføre forsknings- og utviklingsoppgaver knyttet til egen virksomhet.

9. Fritak

Forskrift om rammeplan for yrkesfaglærerutdanning for trinn 8–13, §5 gir mulighet for fritak for bestått praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag på inntil 60 studiepoeng. Men det kan ikke gis fritak for bacheloroppgaven, som er obligatorisk. Bacheloroppgaven skal inneholde 10 studiepoeng som er koblet til profesjonsfaget (pedagogikk og yrkesdidaktikk) og 20 studiepoeng som er koblet til yrkesfaget.

Som en konsekvens av dette kan det ikke gis mer enn inntil 50 studiepoeng fritak for bestått praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag.

10. Fra nasjonale retningslinjer til programplan

Institusjonens studie-/programplaner skal utarbeides på bakgrunn av det som angis i forskriftens §1 og i de nasjonale retningslinjene punkt 1–5. Disse angir hvordan institusjonenes studie-/programplaner skal beskrive bestemmelser om faglig innhold, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger tilpasset hvert enkelt utdanningsprogram. Programplanen må tydeliggjøre progresjonskrav knyttet til undervisning, vurdering og praksis.